

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра екологічного права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Кліматичне право в кризових умовах»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Спеціалізація – ОПП «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Харків 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Кліматичне право в кризових умовах» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти у галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2024. 28 с.

Розробники:

Копиця Євгенія Миколаївна – кандидатка юридичних наук, доцентка;

Суєтнов Євгеній Павлович – кандидат юридичних наук, доцент;

Лозо Олена Вячеславівна – кандидатка юридичних наук, доцентка;

Туліна Ельбіс Євгенівна – кандидатка юридичних наук, доцентка;

Малохліб Олена Сергіївна – кандидатка юридичних наук, асистентка;

Оніщенко Олексій Юрійович – доктор філософії, асистент

Затверджено на засіданні кафедри екологічного права,

протокол № 2 від 19 вересня 2024 р.

Завідувач кафедри – Суєтнов Євгеній Павлович,

кандидат юридичних наук, доцент

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни.....	9
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	11
4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання.....	11
4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.....	12
4.3. Для здобувачів вищої освіти дистанційної форми навчання.....	13
5. Самостійна робота здобувачів вищої освіти.....	14
6. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання.....	14
7. Критерії оцінювання результатів навчання.....	16
8. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної/дистанційної форми навчання.....	19
9. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	19

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Кліматичне право в кризових умовах» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Найменування показників	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	дистанційна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рівень освіти – другий (магістерський)	за вибором студента	за вибором студента	за вибором студента
Кількість модулів – 2	Галузь знань – 08 «Право»	Рік підготовки: 2024-2025	Рік підготовки: 2024-2025	Рік підготовки: 2024-2025
		семестр	семестр	семестр
Загальна кількість годин – 120	Спеціальність – 081 «Право»	1 та 2	1 та 2	1 та 2
		Лекції	Лекції	Лекції
		20	6	20
		Практичні/семінарські заняття	Практичні/семінарські заняття	Практичні/семінарські заняття
		20	4	-
		Самостійна робота	Самостійна робота	Самостійна робота
		80	110	100
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 14		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)

Мета навчальної дисципліни – набуття студентами знань про правові основи та принципи у сфері пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату на міжнародному, регіональному та національному рівнях, формування у майбутніх юристів основних умінь, навичок і світоглядних установок, необхідних для розуміння, інтерпретації та сприяння розвитку нормативно-правової бази у сфері зміни клімату.

Завдання:

- формування необхідних сучасному юристу комплексу юридичних компетентностей;
- формування системи теоретичних знань про кліматичне право, його змістовне наповнення;
- набуття навичок і вмінь здійснювати аналіз міжнародних кліматичних угод, а також кліматичного законодавства ЄС, тлумачення їх норм;
- набуття навичок і знань, необхідних для розуміння, інтерпретації та сприяння розвитку нормативно-правової бази для вирішення глобальної кліматичної кризи;
- удосконалення вміння пошуку, обробки наукової та нормативної інформації;
- аналіз і правове вирішення конкретних практичних ситуацій на основі правових норм.

Пререквізити: «Теорія права»; «Конституційне право України»; «Екологічне право».

Кореквізити: «Порівняльне правознавство»; «Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці»; «Міжнародне екологічне право».

Постреквізити: – .

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН НД 1.1.	Демонструвати знання основних положень кліматичного права, його понять і категорій та демонструвати їх компетентне застосування.
РН НД 1.2.	Демонструвати розуміння викликів, пов'язаних зі зміною клімату, включаючи їх вплив на навколишнє середовище, суспільство та економіку.
РН НД 1.3.	Здійснювати критичний і системний аналіз правових явищ та процесів у сфері зміни клімату.

РН НД 1.4.	Демонструвати вміння пошуку професійної інформації в сфері кліматичного права та використовувати інформаційні технології і бази даних для професійної діяльності.
РН НД 1.5.	Формулювати особисту думку та обґрунтовано її представляти при дослідженні сутності й змісту правового регулювання відносин у сфері зміни клімату.
РН НД 1.6.	Аналізувати і правильно тлумачити зміст міжнародних кліматичних угод.
РН НД 1.7.	Характеризувати основні напрямки міжнародно-правового регулювання у сфері запобігання та пом'якшення наслідків зміни клімату відповідно до норм міжнародного права.
РН НД 1.8.	Виявляти проблеми та прогалини у правовому регулюванні відносин у сфері зміни клімату і пропонувати способи їх вирішення з використанням наявних теоретичних і прикладних знань.
РН НД 1.9.	Аналізувати і правильно тлумачити кліматичну політику Європейського Союзу, а також європейське законодавство в сфері пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату.
РН НД 1.10.	Вміти самостійно розробляти правові документи, стратегії, які стосуються пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, включаючи кліматичний план дій.
РН НД 2.1.	Аналізувати і правильно тлумачити кліматичні закони та інші нормативно-правові акти у конкретних країнах, порівнювати різні національні підходи до вирішення кліматичних проблем, оцінювати їхню придатність до місцевих умов.
РН НД 2.2.	Аналізувати і правильно тлумачити національне кліматичне законодавство України та оцінювати його ефективність, визначати місце і роль місцевої влади у реалізації національної кліматичної політики.
РН НД 2.3.	Формулювати власні пропозиції щодо використання позитивного міжнародного досвіду у сфері правового регулювання запобігання та пом'якшення наслідків зміни клімату.
РН НД 2.4.	Аналізувати судові справи, пов'язані з кліматом, розуміти їх значення та оцінювати роль судів у притягненні урядів і корпорацій до відповідальності за кліматичні проблеми.
РН НД 2.5.	Аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини у сфері захисту кліматичних прав людини.
РН НД 2.6.	Оцінювати ефективність представництва і захисту кліматичних прав людини з точки зору правильності обраної методики і тактики представництва і захисту.
РН НД 2.7.	Розуміти роль участі громадськості в процесі забезпечення виконання кліматичних дій.

РН НД 2.8.	Демонструвати навички критичного мислення, для того щоб аналізувати, оцінювати та пропонувати рішення складних кліматичних проблем з правової та управлінської точок зору.
РН НД 2.9.	Обґрунтовувати власну правову позицію щодо проблемних питань у правовому регулюванні відносин у сфері зміни клімату, орієнтуватись у практиці вирішення міжнародних кліматичних спорів.
РН НД 2.10.	Проводити конструктивний діалог з представниками інших професійних груп, вміти ефективно співпрацювати, залучаючи різні зацікавлені сторони для вирішення кліматичних проблем.

Викладання навчальної дисципліни забезпечує формування у здобувача вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти відповідної спеціальності та освітньо-професійною програмою «Право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК 2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 1.2. Здатність оцінювати та підтримувати якість результату професійної і соціальної діяльності.

ЗК 1.3. Здатність формулювати особисту думку та доказово її представляти.

ЗК 1.5. Здатність до лідерства, відповідальності, ухвалення неупереджених і вмотивованих рішень.

Спеціальних компетентностей:

СК 1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК 3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК 5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосовування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК 6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК 9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК 10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК 11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК 15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

СК 1.4. Здатність застосовувати наукові принципи юридичного менеджменту та прийняття управлінських рішень у сфері юридичної діяльності.

СК 1.5. Здатність вирішувати колізійні проблеми правового регулювання суспільних відносин.

Програмних результатів навчання:

ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН 9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.

ПРН 10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

ПРН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН 1.4. Характеризувати особливості інноваційної діяльності та інноваційного менеджменту у правовій сфері.

ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН 15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

ПРН 1.5. Демонструвати знання та розуміння механізму подолання правових колізій в правозастосовній практиці.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Основи кліматичного права та міжнародний кліматично-правовий режим

Тема 1. Вступ до кліматичного права

Розуміння кліматичної кризи. Дослідження нагальності кліматичної кризи та її впливу на довкілля, суспільство та економіку. Наука за межами кліматичних дій. Наукові основи зміни клімату та нагальність кліматичних дій.

Роль права у вирішенні проблем, пов'язаних зі зміною клімату. Вивчення ключової ролі, яку відіграє нормативно-правова база у пом'якшенні й адаптації до наслідків зміни клімату.

Тема 2. Міжнародний кліматично-правовий режим

Режим ООН зі зміни клімату: механізми дотримання та наслідки. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992 р.): детальне дослідження РКЗК ООН, її походження та значення у кліматичній дипломатії. Аналіз Кіотського протоколу (1997 р.) та його ролі в міжнародних кліматичних угодах. Паризька угода (2015 р.): поглиблене дослідження знакової угоди, її цілей та правових положень.

Тема 3. Європейська кліматична політика та законодавство

Кліматична політика та діяльність ЄС. Європейський зелений курс та його правові наслідки. Кліматичне право ЄС. Директиви з відновлюваної енергетики та енергоефективності. Система торгівлі викидами ЄС та Механізм прикордонного регулювання викидів вуглецю.

Модуль 2. Кліматичне право як каталізатор змін: від національних політик до глобальних парадигм

Тема 4. Імплементация та забезпечення дотримання кліматичного законодавства

Кліматичні закони та нормативні акти в окремих країнах: порівняльний аналіз різних національних підходів. Кліматичне законодавство та корпоративна відповідальність. Кліматичні судові процеси: роль судів у притягненні до відповідальності урядів та корпорацій. Участь громадськості: роль громадського залучення та активізму в забезпеченні виконання кліматичних дій.

Тема 5. Кліматичне право та політика України: сучасний стан

Огляд національного кліматичного законодавства України та оцінка його ефективності. Національно визначений внесок України. Інституційна структура управління кліматичною політикою. Місце і роль місцевої влади у реалізації

національної кліматичної політики. Виклики та можливості для України в контексті кліматичних змін.

Тема 6. Нові тенденції та майбутні виклики у кліматичному праві

Інноваційні правові підходи до боротьби зі зміною клімату. Кліматична справедливість та права людини. Роль недержавних акторів у кліматичному праві. Перспективи розвитку кліматичного права в умовах глобальних змін.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Основи кліматичного права та міжнародний кліматично-правовий режим.				
1.		Тема 1. Вступ до кліматичного права	22	4	4	14
2.		Тема 2. Міжнародний кліматично-правовий режим	22	4	4	14
3.		Тема 3. Європейська кліматична політика та законодавство	22	4	4	14
		<i>Разом</i>	<i>66</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>42</i>
		Модуль 2. Кліматичне право як каталізатор змін: від національних політик до глобальних парадигм				
1.		Тема 1. Імплементация та забезпечення дотримання кліматичного законодавства	16	2	2	12
2.		Тема 2. Кліматичне право та політика України: сучасний стан	22	4	4	14

3.		Тема 3. Нові тенденції та майбутні виклики у кліматичному праві	16	2	2	12
		<i>Разом</i>	54	8	8	38
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4.0	20	20	80

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Основи кліматичного права та міжнародний кліматично-правовий режим				
1.		Тема 1. Вступ до кліматичного права	20			20
2.		Тема 2. Міжнародний кліматично-правовий режим	20	2	2	16
3.		Тема 3. Європейська кліматична політика та законодавство	18	2		16
		<i>Разом</i>	58	4	2	52
		Модуль 2. Кліматичне право як каталізатор змін: від національних політик до глобальних парадигм				
1.		Тема 1. Імплементация та забезпечення дотримання кліматичного законодавства	20			20
2.		Тема 2. Кліматичне право та політика України: сучасний стан	22	2	2	18
3.		Тема 3. Нові тенденції та майбутні виклики у кліматичному праві	20			20
		<i>Разом</i>	62	2	2	58
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4.0	6	4	110

4.3. Для здобувачів вищої освіти дистанційної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Основи кліматичного права та міжнародний кліматично-правовий режим				
1.		Тема 1. Вступ до кліматичного права	22	4		18
2.		Тема 2. Міжнародний кліматично-правовий режим	22	4		18
3.		Тема 3. Європейська кліматична політика та законодавство	22	4		18
		<i>Разом</i>	<i>66</i>	<i>12</i>		<i>54</i>
		Модуль 2. Кліматичне право як каталізатор змін: від національних політик до глобальних парадигм				
1.		Тема 1. Імплементация та забезпечення дотримання кліматичного законодавства	16	2		14
2.		Тема 2. Кліматичне право та політика України: сучасний стан	22	4		18
3.		Тема 3. Нові тенденції та майбутні виклики у кліматичному праві	16	2		14
		<i>Разом</i>	<i>54</i>	<i>8</i>		<i>46</i>
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4.0	20		100

5. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання лекційних та інших матеріалів, вивчення наукової та навчальної літератури, законодавчих актів України, судової та правозастосовної практики за темами навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних занять;
- робота над окремими блоками навчальної дисципліни, які згідно з робочою програмою навчальної дисципліни винесені на самостійне опрацювання студентів;
- робота над вирішенням кейсів судової та правозастосовної практики;
- створення презентацій та виконання інших видів письмових робіт за темами навчальної дисципліни;
- тестування на платформі НЕІК;
- підготовка до всіх видів поточних контрольних випробувань;
- підготовка індивідуальних робіт (реферати, статті, тези, презентації, кейси тощо);
- підготовка обов'язкової підсумкової індивідуальної письмової роботи (для здобувачів освіти очної форми навчання);
- підготовка до підсумкового диференційованого заліку, а також до підсумкової атестації – Єдиного державного кваліфікаційного іспиту тощо.

6. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Кліматичне право в кризових умовах» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів:

усне/письмове опитування, експрес-опитування, вирішення практичних завдань, участь у розробці кейсу, підготовка презентації, есе, реферату тощо. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5). За результатами практичних занять розраховується загальноарифметична кількість балів, що включається до підсумкової рейтингової оцінки.

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі контрольних робіт або в іншій визначеній викладачем (тьютором) формі.

Протягом семестру здобувачі вищої освіти виконують самостійну роботу у формі підготовки індивідуальної роботи (реферат, стаття, тези доповіді, есе тощо) та обов'язкової індивідуальної підсумкової письмової роботи (для здобувачів освіти очної форми навчання).

Максимальна кількість балів за індивідуальну роботу (реферат, стаття, тези доповіді, презентація, вирішення кейсів тощо) – 10 балів.

Максимальна кількість балів за результатами захисту обов'язкової індивідуальної підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль				Самостійна робота		Підсумкова оцінка знань (диференційований залік)
Практичні заняття		Контрольні роботи		Індивідуальна робота студентів (реферат, стаття, тези, есе тощо)	Обов'язкова індивідуальна підсумкова письмова робота	
Модуль № 1	Модуль № 2	Контрольна робота № 1	Контрольна робота № 2			
max 15 min 10	max 25 min 20	max 15 min 10	max 15 min 10	max 10	max 20 min 10	max 100

7. Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Контрольна робота	Max 15	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	10	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка індивідуальної роботи студентів:		
Реферат, есе	Max 5	Питання плану реферату висвітлені повно. Проаналізовані представлені в навчальній та науковій літературі погляди щодо предмета дослідження; на основі їх порівняльної оцінки висловлене особисте ставлення автора до кожного з них, а також дана особиста оцінка запропонованим у літературі пропозиціям стосовно шляхів вирішення таких проблемних питань, які стосуються теми, та (або) висловлені власні пропозиції.
	4	Переважна більшість питань плану реферату висвітлена повно та точно. Одне з питань розкрито недостатньо повно або при його висвітленні допущена суттєва помилка. Проаналізовані основні літературні джерела, рекомендовані кафедрою при написанні роботи на відповідну тему.
	3	Питання плану теми висвітлені поверхово. При написанні реферату використана незначна кількість монографічних та нормативних джерел із числа рекомендованих кафедрою. При розкритті питань плану допущені грубі помилки.
	Min 0	Тема реферату не розкрита або в ній виявлено плагіат.
Стаття	Max 10	Наукова стаття рецензується науковим керівником і зараховується публікація статті у фаховому науковому виданні.

	Min 0	Незадовільний рівень виконання роботи.
Тези доповіді	Max 8	Тези рецензується науковим керівником і зараховується публікація тез доповіді на студентській науково-практичній конференції.
	Min 0	Незадовільний рівень виконання роботи.
Презентація	Max 6	Презентація чітко та послідовно розкриває зміст питання, є повною та інформативною.
	Min 0	Незадовільний рівень виконання роботи.
Вирішення кейсів	Max 6	Вирішення кейсу спрямовано на аналіз фабул судової або правозастосовної практики з висловленням свого власного ставлення до досліджуваного питання та висловленням пропозиції щодо розв'язання проблеми.
	3	Вирішення кейсу фрагментарно розкриває ключову ідею, містить змістовні помилки, недостатнє обґрунтування досліджуваного питання.
	Min 0	Не представлено власного розв'язання проблеми.
Оцінка обов'язкової індивідуальної підсумкової письмової роботи	Max 20	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота не містить методологічних помилок, є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	15	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота містить незначні методологічні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками. Робота містить методологічні та змістовні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми з аргументації окремих понять та суджень у роботі, доведеність висновків.
	5	Робота оформлена з помилками та порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи. Робота містить методологічні та змістовні помилки, використано недостатню кількість джерел для обґрунтування дослідження та висновків. При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи та обґрунтованості і доведеності висновків.

	Min 0	<p>Робота оформлена неналежним чином, без посилання на джерела та містить методологічні помилки.</p> <p>При захисті автор не може продемонструвати знання з обраної теми, навести аргументацію понять та здійснити аналіз інформації.</p> <p>Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.</p>
Диференційований залік зараховано	100	<ol style="list-style-type: none"> 1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі.
	90	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	85	<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	75	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповіді на заліку за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	70	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на заліку за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.

	60	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на питання на заліку.
не зараховано	55	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

8. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної/дистанційної форми навчання

Шкала підсумкового педагогічного контролю (диференційований залік)

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

9. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

1. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 09.05.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

2. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11.12.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text
3. Паризька угода від 12.12.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text
4. Конвенція про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, від 25.06.1998 р. (Орхуська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text
5. Європейський «зелений курс» (European Green Deal) URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
6. Пакет законодавчих ініціатив «Fit for 55» URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55/>
7. Європейський кліматичний закон 2021 р. (European climate law) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1119>
8. Директива ЄС про відновлювані джерела енергії (Renewable Energy Directive, RED). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj>
https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_e
9. Директива ЄС про енергетичну ефективність (Energy Efficiency Directive, EED) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023L1791&qid=1724934021730>
10. План REPowerEU URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_3131
11. Деякі питання регулювання діяльності у сфері охорони озонного шару: постанова КМУ від 23.09.2020 № 992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.07.2024).

12. Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок : розпорядженням КМУ від 08.11.2017 № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.08.2024).

13. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, затверджена розпорядженням КМУ від 08.11.2017 № 820. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.07.2024).

14. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, затверджена розпорядженням КМУ від 30.05.2018 № 430. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.08.2024).

15. Національний план управління відходами до 2030 року : розпорядження КМУ від 20.02.2019 № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.07.2024).

16. Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 13.08.2024).

17. Оновлений національний визначений внесок України до Паризької Угоди (НВВ2), затверджений з техніко-юридичними правками: розпорядженням КМУ від 30.07.2021 № 868-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.07.2024).

18. План заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1567. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1567-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.08.2024).

19. План заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України до 2030 року : розпорядження КМУ від 07.04.2021 № 321. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.07.2024).

20. Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації : Рішення РНБО України від 23.03.2021 № 111/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018525-21#Text> (дата звернення: 17.08.2024).

21. Проект Закону про основні засади державної кліматичної політики № 11310 від 31.05.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44348> (дата звернення: 20.07.2024).

22. Про забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Кіотським протоколом до неї: постанова КМУ від 17.04.2008 № 392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.07.2024).

23. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів : Закон України від 12.12.2019 № 377-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text> (дата звернення: 02.07.2024).

24. Про затвердження Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання: розпорядженням КМУ від 13.08.2024 №761-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kr240761> (дата звернення: 18.08.2024).

25. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 11.07.2024).

26. Про затвердження Національного плану заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : постанова КМУ від 18.08.2005 № 346 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=346-2005-%F0#Text> (дата звернення: 17.08.2024).

27. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів, спрямованих на зменшення обсягів викидів (збільшення абсорбції) парникових газів : постанова КМУ від 23.03.2011 року № 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.08.2024).

28. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-п#Text> (дата звернення: 02.08.2024).

29. Про затвердження Порядку прийняття рішення про здійснення транскордонної оцінки впливу на довкілля : постанова КМУ від 23.09.2020 №877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.07.2024).

30. Про затвердження порядку функціонування національної системи оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, які не регулюються Монреальським протоколом про речовини, що руйнують озоновий шар: постанова КМУ від 21.04.2006 року № 554 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2006-п#Text> (дата звернення: 09.07.2024).

31. Про звернення Верховної Ради України до Конференції Організації Об'єднаних Націй зі зміни клімату... : постанова Верховної Ради України від 05.11.2021 № 1870-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-IX#Text> (дата звернення: 07.08.2024).

32. Про оцінку впливу на довкілля Закон України від 23.05. 2017 року № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 22.07.2024).

33. Про порядок координації заходів щодо виконання зобов'язань України за Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Кіотським протоколом до зазначеної конвенції : постанова КМУ від

10.04.2006 № 468 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468-2006-п#Text>
(дата звернення: 23.07.2024).

34. Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : Закон України від 04.02.2004 № 1430-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1430-15#Text> (дата звернення: 05.08.2024).

35. Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : Закон України від 29.10.1996 № 435/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435/96-вр#Text> (дата звернення: 05.08.2024).

36. Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами : Закон України від 12.12.2019 376-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-20#Text> (дата звернення: 07.07.2024).

37. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: розпорядженням КМУ від 21.04.2023 р. № 373-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-р#Text> (дата звернення: 13.08.2024).

38. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.08.2024).

39. Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках : розпорядженням КМУ від 30.05.2024 № 483-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2024-р#Text> (дата звернення: 18.07.2024).

40. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань змін клімату та збереження озонового шару : постанова КМУ від 23.09.2020 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.08.2024).

41. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс» : постанова КМУ від 24.01.2020 № 33 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.07.2024).

42. Про утворення робочої групи для узгодження підходу щодо застосування до України механізму коригування вуглецю на кордоні для проведення консультацій з Європейською Комісією : постанова КМУ від 24.03.2021 № 265. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.08.2024).

43. Про формування і ведення Національного електронного реєстру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів Постанова КМУ від 28.05.2008 № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.08.2024).

44. Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року: розпорядження КМУ від 14.08.2019 № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.07.2024).

Література

Основна література

1. Екологічне право: підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
2. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 190 с.
3. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 14: Екологічне право / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2018. 776 с.
5. Bodansky, D. (2001). The History of the Global Climate Change Regime. *International Relations and Global Climate Change*. <https://www.pik-potsdam.de/en/output/publications/pikreports/.files/pr21.pdf>
6. Rosen, A. (2015). The Wrong Solution at the Right Time: The Failure of the Kyoto Protocol on Climate Change. *Politics & Policy*. 43. 10.1111/polp.12105.
7. Maamoun, N. (2019). The Kyoto protocol: Empirical evidence of a hidden success, *Journal of Environmental Economics and Management*. 95. 227-256, <https://doi.org/10.1016/j.jeem.2019.04.001>.
8. Fisher, P. B. (2011). Climate change and human security in Tuvalu. *Global Change, Peace & Security*. 23. 293-313. <https://doi.org/10.1080/14781158.2011.601852>
9. Bodansky, D. et al. (2017). *International Climate Change Law*, pp. 1–34.
10. Purdey, S. J. (2012). The Normative Root of the Climate Change Problem. *Ethics and the Environment*, 17 (2), 75–96.
11. Gach, E. (2019). Normative Shifts in the Global Conception of Climate Change: The Growth of Climate Justice. *Social Sciences*.
12. Leach, M. (2021). Negotiating the descriptive-normative frontier of complexity research in law in the Anthropocene. *Frontiers in Physics*, 9 (June 2021), 1-5. [665727]. <https://doi.org/10.3389/fphy.2021.665727>
13. Kopytsia, Ie. (2021). The Legal Regulation of Climate Change in Ukraine: Issues and Prospects' 001 *Journal of Environmental Law and Policy*, Vol. 001. 105–125. URL: <https://doi.org/10.33002/jelp001.05>
14. Kulovesi, K., Oberthür, S., van Asselt, H., Savaresi, A. (2024). The European Climate Law: Strengthening EU Procedural Climate Governance? *Journal of Environmental Law*, Volume 36, Issue 1, pp. 23–42. DOI: <https://doi.org/10.1093/jel/eqad034>

15. Farber, D. A., Cinnamon P. C. *Climate Change Law: Concepts and Insights*. St. Paul, MN: Foundation Press, 2018.
16. ISO 14090:2019(en) *Adaptation to climate change – Principles, requirements and guidelines*. URL: <https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:14090:ed-1:v1:en>
17. Ievgeniia Kopytsia, ‘The Legal Landscape of Climate Change in Ukraine: Challenges and Prospects’ in Hasrat Arijumend (ed), *Advances in Environmental Law* (TGI Books/ The Grassroots Institute, Montreal/Vancouver, Canada, 2024), pp. 275-302. ISBN: 978-1-7778455-2-0. <https://doi.org/10.33002/enrlaw-333/c10>
18. Kopytsia Y., Tulina E. Legal Regulation of Invasive Alien Species with Regards to Climate Change in Ukraine. *Problems of Legality*. 2021. № 155. P. 110–123. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.243496>
19. Копиця Є. М. Екологічне нормування у сфері правового забезпечення боротьби зі змінами клімату в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, № 6, 2019. С. 47–51. DOI <https://doi.org/10.15421/391992>
20. Копиця Є. М., Гудзенко Ю. О. Права людини у контексті зміни клімату. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5/2. С. 27–30. URL: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.5\(2\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2022.5(2).6).
21. Копиця Є. М., Огієнко М. Актуальні питання правового регулювання у сфері зміни клімату в Україні. *Concepts for the development of society’s scientific potential*. 2021. С. 294–304. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.21-22.11.2021.036>
22. Гетьман А. П., Анісімова Г. В. Кліматичні законодавство і правовідносини: сучасний стан та перспективи розвитку в контексті забезпечення національної безпеки. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 162. С. 6–37.
23. Лозо О. В., Овсієнко К. С. Правовий статус внутрішніх кліматичних мігрантів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4 (70). С. 35–42. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2020/8.pdf.

24. Європейський зелений курс і кліматична політика України : аналіт. доп. / [С. П. Іванюта, Л. М. Якушенко] ; за заг. ред. А. Ю. Сменковського. Київ : НІСД, 2022. 95 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>

Додаткова література

1. Українські громади та адаптація до зміни клімату (звіт за результатами онлайн-опитування). URL:

https://enefcities.org.ua/upload/files/Publications/Analytics/zvit_climateadapt.pdf

(дата звернення: 15.07.2024).

2. Зміна клімату та мешканці України: особливості громадської думки та комунікації. Аналітична записка. *Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля»*, 2024. URL: https://climateoffice.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/Climate-survey_final_uk.pdf (дата звернення: 04.07.2024).

Інтернет-ресурси:

Сайт наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua/>

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – <http://nbuv.gov.ua>

Офіційний веб-портал Верховної Ради України – <https://www.rada.gov.ua>

Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – <http://kmu.gov.ua>

Сайт ООН – <https://www.un.org>

Офіційний веб-портал програми ООН з довкілля (ЮНЕП) – <https://www.unep.org>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри екологічного права. URL: <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=339>